

UZASADNIENIE

Dłużniczka H. F. domagała się ogłoszenia jej upadłości jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. Wskazała, że stała się niewypłacalna w związku z nieregulowaniem zadłużenia w wysokości około 550.000 zł wobec siedemnastu wierzycieli, przy czym zadłużenie ma źródło w prowadzonej przez nią do 31 grudnia 2012 roku działalności gospodarczej.

Postanowieniem z 5 lutego 2018 r. w sprawie VII GU 10/18 Sąd Rejonowy w Koszalinie oddalił wniosek. Sąd ustalił, że zaistniały pozytywne przesłanki ogłoszenia upadłości określone w art. 10 i art. 11 ust. 1 prawa upadłościowego i skupił się na ocenie wniosku pod kątem przesłanek negatywnych wymienionych w art. 491⁴ prawa upadłościowego, zwracając uwagę, że choć dłużniczka oświadczyła we wniosku, iż przesłanki te wobec niej nie zachodzą, to co innego wynika z zebranego materiału dowodowego. Dłużniczka przyznała, że wpadła w spiralę zadłużenia i przepisała dom na córkę, która z kolei przeniosła jego własność na syna, lecz to wnioskodawczyni wraz z małżonkiem nadal dom ten utrzymują. Według dłużniczki sprzedaż domu i tak nie pozwoliłaby na pokrycie wszystkich długów. Sąd zaznaczył też, że dłużniczka – wyjaśniając powód niezłożenia wniosku o ogłoszenie upadłości jeszcze jako przedsiębiorca – powołała się na poradę prawnika, z której miałyby wynikać, że z jej majątku nie zostaną pokryte nawet koszty postępowania, jednak na rozprawie uchyliła się od wskazania, który prawnik udzielił jej takich pouczeń, jak i nie udowodniła w żaden sposób, że faktycznie takie pouczenia uzyskała.

Odnosząc się do przesłanki negatywnej z art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 prawa upadłościowego Sąd Rejonowy wskazał, że obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości spoczywał na dłużniczce, gdy była jeszcze przedsiębiorcą, na podstawie art. 21 ust. 1 i 2 prawa upadłościowego, ponieważ co najmniej od 2008 roku zachodziły wobec niej podstawy do ogłoszenia upadłości (na gruncie ówczesnego brzmienia przepisów prawa upadłościowego i naprawczego), jednak dłużniczka wniosku takiego wówczas nie złożyła, co zdaniem Sądu Rejonowego już było wystarczające do oddalenia wniosku.

Podkreślił przy tym, że art. 1 ust. 1 pkt 1 i art. 11 ust. 1 prawa upadłościowego i naprawczego w ówczesnym brzmieniu nakładały obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości już przy dwóch wymagalnych zobowiązaniach pieniężnych. Z obowiązku tego ani w ówczesnym stanie prawnym, ani w obecnym, nie zwalniało też istnienie podstaw do oddalenia wniosku w oparciu o art. 12 i art. 13 prawa upadłościowego. Mając z kolei na uwadze skalę zadłużenia dłużniczki Sąd Rejonowy nie dał wiary jej twierdzeniom, że nie miała środków na opłacenie wniosku o ogłoszenie upadłości jako przedsiębiorcy (opłata stała 1.000 zł), tym bardziej, że brak środków pozwalał na ubieganie się o zwolnienie od tej opłaty.

Według Sądu oczywisty był brak podstaw do zastosowania zasad słuszności, gdyż nie zachodziła żadna okoliczność, która pozwalałaby korygować niesłuszne decyzje lub rozstrzygnięcia krzywdzące dłużniczkę. Przeciwnie – ochrona dłużniczki, która nie złożyła wniosku o ogłoszenie upadłości jako przedsiębiorca i sama na rozprawie przyznała, że uciekła z majątkiem, byłaby sprzeczna z poczuciem sprawiedliwości. Według Sądu I instancji w sprawie nie wystąpiły także przesłanki humanitaryzmu rozumiane jako takie normy prawa publicznego, które mają chronić godność człowieka i przeciwdziałać sytuacji, w której dłużnik pozostałby bez środków do życia oraz bez wsparcia najbliższych i otoczenia. Przeciwnie – dłużniczka mieszka z mężem i synem w domu, którego jest właścicielem i w obecnej sytuacji to na dzieciach spoczywa obowiązek (art. 128 k.r. i o.) pomagania rodzicom pozostającym w niedostatku. Sytuacja wnioskodawczyni nie przemawia też za zastosowaniem zasad humanitaryzmu z tego powodu, że dłużniczka osiąga świadczenia z ZUS (emeryturę), które na mocy przepisów o egzekucji są chronione przed zajęciem w wysokości umożliwiającej egzystencję. Dłużniczka nie ma też niepełnoletnich dzieci na utrzymaniu.

Sąd Rejonowy powołał się też na oddźwięk społeczny ogłaszania upadłości osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej prowadzący do przekonania o łatwej możliwości oddłużenia niezależnie od skali i przyczyn niewypłacalności.

Dłużniczka wniosła zażalenie na powyższe rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego domagając się jego uchylecia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji. Skarżąca podniosła następujące zarzuty:

- naruszenia art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 prawa upadłościowego przez niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że w sprawie nie zachodzą względy humanitarne pozwalające na orzeczenie upadłości w stosunku do dłużniczki;
- naruszenia art. 30 ust. 4 w zw. z art. 217 prawa upadłościowego przez ich niezastosowanie i brak przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka J. F.;
- naruszenia art. 233 k.p.c. w zw. z art. 35 prawa upadłościowego przez sprzeczność istotnych ustaleń Sądu I instancji z treścią materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie i uznanie, że po pierwsze dłużniczka była właścicielką nieruchomości, po drugie dokonała ucieczki z majątkiem przez przeniesienie własności nieruchomości na rzecz córki, po trzecie stan niewypłacalności powstał w 2008 r.

Jednocześnie dłużniczka wskazała, że na podstawie art. 162 k.p.c. w zw. z art. 35 prawa upadłościowego wystąpiła o sprostowanie protokołu rozprawy, po zamknięciu której nastąpiło wydanie zaskarżonego postanowienia. Wniosek o sprostowanie dotyczył fragmentu przesłuchania dłużniczki, która uważała, że właścicielem domu był jej mąż (który otrzymał ją w spadku) i to on dokonał przeniesienia własności na córkę, a ponadto wówczas – w 2008 r. – dłużniczka nie była zadłużona.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

1. Zażalenie jest bezzasadne. Według art. 491⁴ ust. 2 pkt 3) prawa upadłościowego, sąd oddala wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli w okresie dziesięciu lat przed dniem zgłoszenia wniosku, dłużnik, mając taki obowiązek, wbrew przepisom ustawy nie zgłosił w terminie wniosku o ogłoszenie upadłości, chyba że przeprowadzenie postępowania jest uzasadnione względami słuszności lub względami humanitarnymi. Obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości dotyczy wyłącznie przedsiębiorców (art. 21 ust. 1 p.u.), a przed nowelizacją prawa upadłościowego do końca 2016 roku obejmował sytuację, kiedy dłużnik nie wykonywał swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych (art. 11 ust. 1 prawa upadłościowego i naprawczego). Z przedstawionych przez wnioskodawczynię orzeczeń sądów, decyzji administracyjnych, postanowień i pism komorników, decyzji organów administracyjnych wynika, że dłużniczka stała się niewypłacalna w 2008 roku, po 15 stycznia 2018 roku, najwcześniej wymagalne zobowiązanie pochodzi z marca 2008 roku. Wniosek o ogłoszenie upadłości nie został złożony, a przyczyny tego stanu rzeczy dla normy prawnej art. 491⁴ ust. 2 pkt 3) są bez znaczenia. Oznacza to, że ogłoszenie upadłości wnioskodawczyni może nastąpić jedynie przy wyjątkowym ustaleniu, że za decyzją tą przemawiają względy słuszności albo humanitarne.

2. Z punktu widzenia zasad słuszności, więc ogólnych norm moralnych obowiązujących w społeczeństwie, rozważeniu mogą podlegać okoliczności niezłożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, okoliczności decydujące o stanie niewypłacalności, podnoszone przez wnioskodawczynią we wniosku oraz podczas rozprawy, mianowicie choroba męża pomagającego w prowadzeniu działalności gospodarczej, zachowanie kierowców wykonujących przewóz do K. w 2008 roku i gospodarcze skutki tego zdarzenia, brak środków na złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości. Humanitaryzm w znaczeniu użytym w prawie upadłościowym (ustawo względy humanitarne), to postawa człowieka ukierunkowana na szacunek dla innych ludzi, którą cechuje troska o jego dobro, wyrozumiałość, życzliwość, albo ogólnie zmierzająca do nienaruszania godności człowieka albo mająca powodować przywrócenie tej godności. W ramach tego kryterium rozważeniu podlega obecny stan majątkowy wnioskodawczyni, stan zdrowia, brak nieruchomości – mieszkanie w domu stanowiącym własność syna.

3. Przyjmując za wnioskodawczynią przyczyny stanu niewypłacalności, nie ma dowodów dla ustalenia, że był on wynikiem umyślności albo rażącego niedbalstwa. Zachowanie kierowców wykonujących transport do K. albo choroba męża pomagającego wnioskodawczyni są objęte ryzykiem prowadzenia działalności gospodarczej. Nie oceniając ostatecznie na płaszczyźnie prawnej, czy osoby, którymi posługiwała się wnioskodawczyni wykonując transport wyrządziły jej szkodę, zdarzenie tego rodzaju jest zwykle spotykane w obrocie gospodarczym. Błąd albo nieuczciwe postępowanie pracownika nie jest zdarzeniem nadzwyczajnym. Choroba współmałżonka co do zasady nie jest okolicznością uniemożliwiającą prowadzenie działalności gospodarczej albo świadczenie pracy, bynajmniej dowodów pozwalających na takie ustalenie wnioskodawczyni nie przedstawiła. Inaczej należałoby ocenić ciężką chorobą współmałżonka, który wymagałaby stałej opieki i przerwania pracy przez współmałżonka, jednak nie istnieją dowody tej treści. Wniosek nie zawiera twierdzeń tego rodzaju, a bez głębszej refleksji przedstawiono karty informacyjne leczenia szpitalnego J. F.. Nie jest powszechnie przyjęte zaprzestanie wykonywania pracy w sytuacji choroby współmałżonka. Nie jest zgodne z zasadami słuszności ogłoszenie upadłości byłego przedsiębiorcy prowadzące do umorzenia jego zobowiązań, kiedy przyczyny tej upadłości są wynikiem zwykłego ryzyka gospodarczego. Brak środków na złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości albo uzyskanie błędnej porady prawnej nie są okolicznościami pozwalającymi na uwzględnienie wniosku z uwagi na zasady słuszności. Sprzeczne z wzmożoną starannością wymaganą od przedsiębiorcy jest doprowadzenie przedsiębiorstwa do takiego stanu majątkowego, kiedy nie istnieją nawet środki pieniężne pozwalające na złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości; wniosku, którego obowiązek złożenia jest sankcjonowany na płaszczyźnie prawa cywilnego oraz karnego, dla którego w dacie niewypłacalności powódki przewidziano termin 14 dni od wystąpienia stanu niewypłacalności i który ma oczywiste znaczenie dla bezpieczeństwa obrotu gospodarczego. Świadomością każdego przedsiębiorcy powinien być objęty obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w razie wystąpienia niewypłacalności. Wnioskodawczyni nie potrzebowała porady prawnej aby ustalić, że w 2008 roku zaprzestała wykonywania zobowiązań, co oczywiście wynika z przedstawionych orzeczeń, pism i decyzji załączonych do wniosku. Okoliczności niezłożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, kiedy wnioskodawczyni wykonywała działalność gospodarczą, nie są argumentem przemawiającym za ogłoszeniem jej upadłości jako osoby nieprowadzącej działalności gospodarczej z powołaniem się na zasady słuszności.

4. Powyższe ustalenia Sądu II instancji decydują o bezzasadności i częściowo bezprzedmiotowości zarzutu zażalenia naruszenia art. 233 k.p.c. w związku z art. 35 p.u. przez sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, więc zarzutu wysłowionego w pkt 3. zażalenia. Oczywiście trafnie skarżąca podnosi, że nie ma podstaw dla ustalenia, wbrew argumentacji Sądu, że dłużniczka „uciekła z majątkiem”, skoro nie ma dowodu na okoliczność, że to ona była właścicielem albo współwłaścicielem nieruchomości. Jeżeli jednak nieruchomość stanowiła własność męża, to jej darowanie (zbycie) na rzecz córki w sytuacji zagrożenia życia mogło oznaczać utrudnienie wierzycielom zaspokojenia z majątku dłużniczki, który mogłaby odziedziczyć. Nie ma podstaw dla takich ustaleń, więc okoliczność zbycia nieruchomości przez męża wnioskodawczyni nie ma żadnego negatywnego znaczenia dla oceny istnienia względów słuszności. Innymi słowy, wskazano wiele innych argumentów, które decydują o nieistnieniu względów słuszności, tak że odwoływanie się do okoliczności zbycia nieruchomości jest zbędne. Z tych przyczyn błędne pominięcie przez Sąd dowodu z zeznań świadka J. F., bez formalnego wyrazu, nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia, zeznania świadka miały służyć jedynie wyjaśnieniu okoliczności darowizny nieruchomości. Bezzasadny jest zarzuty zażalenia, że Sąd błędnie ustalił, że do niewypłacalności wnioskodawczyni doszło w 2008 roku, fakt ten jest w sposób oczywisty udowodniony przez wnioskodawczynię na skutek przedstawienia orzeczeń sądów, decyzji administracyjnych i pism komorników.

5. Drugim z kryteriów pozwalających na ogłoszenie upadłości osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej, mimo istnienia okoliczności z art. 491⁴ § 1 pkt 3 p.u. są względy humanitarne, scharakteryzowane wyżej, ściśle związane z godnością człowieka. Konieczna jest jednak uwaga natury ogólnej, mianowicie względy humanitarne pozwalające na ogłoszenie tzw. upadłości konsumenckiej są wyjątkiem od zasady, zatem podlegają ścisłej wykładni. Okoliczności te powinny cechować się wyjątkowością, daleko idącym odstępstwem od sytuacji osób znajdujących się w podobnej sytuacji, konieczna jest ocena dotkliwości skutków nieogłoszenia upadłości.

6. Wniosek nie zawiera twierdzeń o ciężkiej chorobie wnioskodawczynie, a odwołuje się do „schorowania” oraz bliżej nieokreślonych dokumentów. Istnienie jakichkolwiek dolegliwości albo chorób w pewnym wieku nie jest okolicznością nadzwyczajną, wyjątkową, niespotykaną. Materiał sprawy nie daje podstaw do ustalenia, że stan zdrowia wnioskodawczynie jest na tyle poważny, że mieści się kryterium względów humanitarnych pozwalających na odstępstwo od zasady nieogłaszania upadłości w warunkach niezłożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, mimo popadnięcia w stan niewypłacalności. Stan majątkowy dłużniczki, w tym egzekwowanie kwoty 416,14 zł ze świadczenia emerytalnego, jest naturalną konsekwencją niepowodzenia gospodarczego. Dłużniczka mieszka w domu stanowiącym obecnie własność syna, przy czym dzieci obowiązane są do świadczeń alimentacyjnych wobec rodzica, który znajduje się w niedostatku (art. 128 i 133 § 2 k.r. i o.). Okoliczność, że dłużniczka obecnie nie jest właścicielem nieruchomości wymaga oceny przez pryzmat darowizny domu dokonanej przez jej męża córce. Sąd nie naruszył zatem art. 491⁴ ust. 2 pkt 3) p.u.

7. Dłużniczka nie ma możliwości spłaty wierzycieli, jednak w obecnym stanie prawnym nie jest to okoliczność, która powoduje ogłoszenie upadłości albo stanowi wyjątek od zasady nieogłaszania upadłości w sytuacji z art. 491⁴ ust. 2 pkt 3) p.u.

8. Okoliczność, w jakiej dacie dokładnie powstał stan niewypłacalności dłużniczki, nie ma tej w sprawie znaczenia. Norma art. 491⁴ ust. 2 pkt 3) prawa upadłościowego wyłącza ogłoszenie upadłości byłego przedsiębiorcy przez okres 10 lat przed zgłoszeniem wniosku o upadłość, jeżeli jako przedsiębiorca nie złożył wniosku o ogłoszenie upadłości. Treść wniosku o ogłoszenie upadłości nie zawiera twierdzeń faktycznych o dacie niewypłacalności dłużniczki, która to miałaby mieć miejsce przed 10 laty od zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości w tej sprawie, więc 15 stycznia 2018 roku. Żaden z dokumentów przedstawionych przez wnioskodawczynię nie jest podstawą do takich ustaleń.

9. Reasumując, ogłoszenie upadłości dłużniczki jest co do zasady wyłączone wskutek niezgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości, kiedy była przedsiębiorcą, w okresie 10 lat przed zgłoszeniem wniosku o ogłoszenie procedowanego wniosku o ogłoszenie upadłości tzw. konsumenckiej. Ogłoszenie upadłości dłużniczki obecnie, więc w obowiązującym stanie prawnym i przy dacie zgłoszenia procedowanego wniosku, możliwe jest w sytuacji znacząco odbiegającej od sytuacji podobnych osób. Okoliczności związane z popadnięciem w stan niewypłacalności albo niezłożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości nie stanowią argumentów za istnieniem zasad słuszności. Stan zdrowia wnioskodawczynie nie jest wykazany w sposób umożliwiający ustalenie istnienia ciężkiej choroby, przykładowo wymagającej wysokich wydatków, stałej opieki, skutkującej niemożnością radzenia sobie w zwykłych sytuacjach życiowych. Porównanie wysokości świadczenia emerytalnego wnioskodawczynie z wysokością egzekwowanych sum oraz darowanie nieruchomości męża córce stanowią o istnieniu względów humanitarnych. W obecnym stanie prawnym i w dacie złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, wniosek ten jest bezzasadny, co stanowi o oddaleniu zażalenia na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 397 § 1 k.p.c. w zw. z art. 35 p.u.

SSO Natalia Pawłowska-Grzelczak SSO Robert Bury SSO Anna Górnik